

Секція 6

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД І СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА КОНКУРЕНТНИХ СЦЕНАРІЇВ

ЕКСПОРТНІ МОЖЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

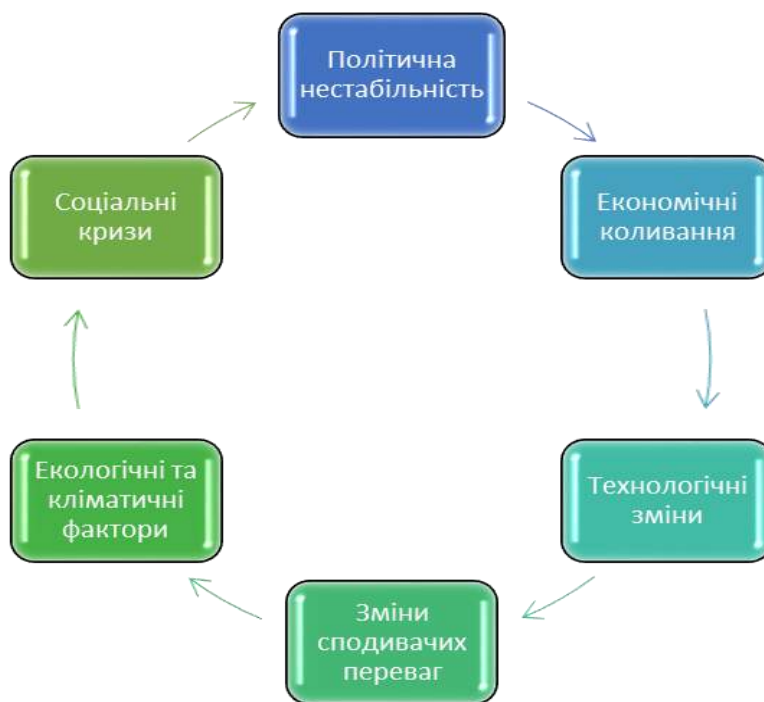
Бажан В.В., здоб. ВО
Величко К.Ю., канд. екон. наук, доц.
Ушакова Н.Г., канд. екон. наук, проф.
Державний біотехнологічний університет

Сучасне міжнародне економічне середовище стає дедалі складнішим через глобальні кризи, коливання економік, геополітичні конфлікти та швидкі технологічні зміни. Умови невизначеності являють собою обставини, в яких підприємства стикаються з непередбачуваними змінами та нестабільністю, що ускладнюють довгострокове планування та прийняття ефективних управлінських рішень. На теоретичному рівні, невизначеність проявляється через відхилення між очікуваним і фактичним розвитком, наявністю численних варіантів подальшого розвитку, а також можливість вибору серед різноманітних альтернатив. Вона виступає джерелом ризику, оскільки обумовлює труднощі в оцінці ймовірності настання різних подій та ускладнює передбачення певних ситуацій, що, у свою чергу, перешкоджає досягненню ефективної керованості.

Однією з відомих методик оцінювання нестабільності середовища є запропонована І. Ансоффом п'ятирівнева бальна шкала. Вона включає такі категорії: відносна стабільність (2,5-3 бали), реактивність (3-3,5 бали), прогнозування довгострокових змін (3,5-4 бали), передбачення середньострокових змін (4-4,5 бали) та дослідження короткострокових змін (4,5-5 балів). Згідно з кожним із рівнів нестабільності середовища, І. Ансофф також визначив відповідні види тактичного та стратегічного управління [1]. Американський дослідник Р. Дункан запропонував структурний підхід до визначення рівня нестабільності середовища, в якому галузеве середовище поділяється на складові впливу - такі як споживачі, конкуренти, постачальники, державне регулювання, політичні позиції та суспільні тенденції. А. Мазаракі, Д. Пшеслінський та І. Смолін класифікують нестабільність середовища за

критеріями мінливості, динамічності та плавності змін [2, с.82]. О. Дрін удосконалив методику кількісного аналізу характеристик нестабільності зовнішнього середовища, додавши критерії визначення рівня нестабільності, серед яких: тенденції змін досліджуваних показників, мінливість цих змін, спонтанність змін і періодичність диференціації змін [3, с. 5].

Таким чином, невизначеність може виникати через різні фактори (рис. 1).

Рис. 1. Фактори нестабільності зовнішнього середовища

Впродовж останніх десяти років експорт України демонстрував стійку орієнтацію на ринки Європейського Союзу. Ця тенденція зумовлена поступовою інтеграцією України в європейський економічний простір, що стало можливим завдяки підписанню Угоди про асоціацію з ЄС та початку дії зони вільної торгівлі. Українські підприємства все більше адаптуються до європейських стандартів якості та екологічних вимог, що забезпечує їм доступ до ринку ЄС та зміцнює торговельно-економічні зв'язки з країнами цього регіону.

Проте, найбільшим випробуванням для економіки України та її експортного сектору стала війна. Експортери зазнали значних втрат через блокування основних логістичних шляхів, що фактично унеможливило стабільне постачання продукції на зовнішні ринки. Зокрема, росія майже повністю заблокувала українські морські порти, що скоротило можливості для транспортування більшості експортованої продукції. Наприклад, обсяги експорту продукції гірничо-металургійного комплексу у 2022 р. скоротилися на 61,7%. В 2023р. експорт продовжив знижуватися, втративши ще 37,6% у річному вимірі [4]. Таке скорочення експортних обсягів стало викликом для фінансової стійкості українських компаній, особливо в секторах з високою залежністю від зовнішніх ринків.

У періоди невизначеності підприємства змушені швидко адаптувати свої експортні стратегії до нових умов функціонування. Це включає розширення асортименту продукції, її модифікацію під потреби нових ринків, а також оновлення виробничих технологій. Щоб знизити ризики, українські підприємства активно переорієнтувалися на нові географічні ринки або здійснювали посилення позицій на тих ринках, де вже налагоджені торговельні відносини. Такий підхід допомагає уникнути критичної залежності від одного або кількох ринків, особливо в умовах економічних обмежень. Наприклад, ТОВ «Нова пошта» адаптувала свою стратегію та розширила свої міжнародні логістичні послуги, відкривши філії та пункти обслуговування в країнах Європи, зокрема в Польщі, Іспанії, Латвії та Литві. Компанія «Kernel» - потужний світовий виробник та експортер соняшникової олії. На частку компанії припадає близько 8% світового експорту соняшникової олії. Свою продукцію компанія постачає до понад 70 країн світу. Але компанія втратила свої виробничі потужності через війну на сході країни та розроблені логістичні маршрути і була вимушена шукати нові шляхи просування продукції, збільшивши прибуток від переробки олійних культур у 2023 р. на 13%.

Крім того, в умовах невизначеності підприємствам важливо забезпечити певну стабільну фінансову базу, щоб витримати коливання валютних курсів, зростання цін та ін. Використання інструментів хеджування та страхування експорту дозволяє частково компенсувати ці ризики.

Допомогу у розширенні експортних можливостей національних підприємств на ринки ЄС для національних підприємств у сучасних умовах стало прийняття Регламенту (ЄС) 2024/1392 Європейського Парламенту та Ради від 14 травня 2023 року (набрав чинності 06.06.2024), яким передбачено продовження ЄС до 5 червня 2025 року (включно) заходів з тимчасової лібералізації торгівлі з Україною, які охоплюють скасування усіх мит, тарифних квот і захисних заходів щодо імпорту походженням з України. Також важливим сьогодні є провадження інноваційних технологій і дотримання принципів сталого розвитку з метою зростання привабливості продукції на міжнародному ринку, особливо на ринку ЄС, де діють жорсткі екологічні стандарти. Крім того, це дає змогу оптимізувати витрати та покращити імідж підприємства на міжнародних ринках як соціально відповідального. Оптимістичними є і прогнозні оцінки Міністерства економіки України, яке, прогнозує за нинішніх умов, зростання експорту: на 9% у 2024р., 19,4% у 2025р. та 20,6% у 2026 р. [5]. Це свідчить про певну адаптацію експортоорієнтованих підприємств, а державна підтримка у вигляді експортного кредитування, страхування експортних контрактів та податкових пільг також буде важливою складовою розширення експортних можливостей.

Інформаційні джерела:

1. Ansoff, H. Igor Strategic management. Editorial: Palgrave MacMillan.2007. 227р.
2. Мазаракі А. А., Пшеслінський Д. М., Смолін І. В. Торговельне підприємство: стратегія, політика, конкурентоспроможність : монографія. Київ, 2010. 384 с.
3. Дрінь О.Я. Методичний інструментарій та прикладні аспекти оцінювання нестабільності зовнішнього середовища виноробних підприємств України. Економічний вісник НТУУ «КПІ». 2015. 12. С.1-16.

4. Григоренко Ю. Экспорт ГМК впав сильніше, ніж загальний показник у 2022 році. URL: <https://gmk.center/ua/posts/eksport-hmk-vprav-sylnishe-nizh-zahalnyj-pokaznyk-u-2022-rotsi/> (дата звернення 20.10.2024).

5. Мінекономіки очікує на зростання експорту у 2024 році на 9%. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3809319-minekonomiki-ocikue-na-zrostanna-eksportu-u-2024-roci-na-9.html> (дата звернення 20.10.2024).

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ КВАЛІФІКАЦІЙ І СЕРТИФІКАЦІЙ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Биба В.В., канд. техн. наук, доц.

*Національний університет «Полтавська Політехніка»
ім. Юрія Кондратюка*

Пінчук Н.М., канд. техн. наук, доц.

*Політехнічний університет ді Барі (Італія)
Департамент архітектури, будівництва та дизайну*

У Європейському Союзі існує розроблена система стандартизації кваліфікацій, яка відображає рівень знань, навичок і компетенцій, що необхідні для виконання професійних обов'язків у різних галузях. Одним з головних інструментів є Європейська рамка кваліфікацій (EQF), яка дозволяє зіставляти кваліфікації з різних країн, надаючи чітку систему оцінки рівнів професійної підготовки.

EQF розділяє кваліфікації на 8 рівнів, де: нижчі рівні зосереджуються на базових знаннях та навичках, придатних для виконання простих завдань та вищі рівні орієнтовані на спеціалізовані знання, відповідальність за складні проекти і управлінську діяльність.

Універсальність Європейської рамки кваліфікацій (EQF) полягає в тому, що вона створює єдину, зрозумілу і гнучку систему для зіставлення кваліфікацій з різних країн та сфер діяльності. EQF охоплює всі рівні освіти і професійної підготовки – від початкової до вищої, а також формальну та неформальну освіту. Вона застосовується для різних галузей, що дозволяє використовувати її як у технічних, так і в гуманітарних чи соціальних професіях.

Також система дозволяє порівнювати кваліфікації між різними країнами ЄС та поза його межами. Це сприяє визнанню дипломів і сертифікатів в різних країнах, що підвищує професійну мобільність фахівців і полегшує працевлаштування за кордоном.

EQF є досить гнучкою для адаптації до національних освітніх систем. Країни можуть налаштовувати свої національні кваліфікаційні рамки (NQF), зберігаючи національні особливості, але співвідносячи їх із загальноєвропейськими рівнями EQF.

EQF фокусується на результатах навчання – на тому, що знає, вміє і може зробити людина, а не на тривалості навчання чи формі навчання (формальна,